

БӨЛІМ: ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ

Алтын адам

ЖАРИЯЛАНДЫ
06.12.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/171542/

Нышанәліұлы Әсет

Алтын адам: Сақ өркениетінің ұлы мұрасы

Алтын адам – Қазақстан тарихында ғана емес, бүкіл әлемде маңызды археологиялық табыстардың бірі. Бұл құнды жәдігер Қазақстан аумағындағы сақ мәдениетінің дамығанын көрсететін тарихи айғақ. Есік қорғанынан табылған бұл алтын киімді жауынгердің немесе ханзаданың бейнесі – біздің ата-бабаларымыздың өркениеті, рухани құндылықтары мен мәдениеті жайлы сыр шертетін ерекше мұра. Бұл мақалада Алтын адамның табылу тарихы, оның сипаттамасы, маңызы және қазіргі заманғы рөлі жайлы егжей-тегжейлі баяндалады.

Алтын адамның табылу тарихы

1969 жылы Алматы облысының Есік қаласы маңындағы қорғанды қазу кезінде археологтар ерекше құнды ескерткішті табады. Бұл – біздің дәуірімізге дейінгі V-IV ғасырларға жататын сақ ханзадасының қабірі. Қазба жұмыстарын жүргізген әйгілі археолог Кемал Ақышевтың жетекшілігіндегі топ бұл табысты Қазақстан археологиясындағы ең ірі жаңалықтардың бірі деп бағалады.

Есік қорғаны – сақ дәуіріне жататын бірнеше қорғандардың бірі. Алтын адам табылған қорған диаметрі шамамен 60 метр, биіктігі 6 метр болатын үйіндіден тұрды. Қазба барысында екі қабір анықталды, бірақ оның бірі тоналған. Ал екіншісі сақталып, тарихшыларға сақ мәдениетінің қайталанбас мұрасын танытуға мүмкіндік берді.

Қабірден алтын киімдегі адаммен бірге оның қару-жарағы, тұрмыстық бұйымдары мен құнды әшекейлері табылды. Бұл заттар сақтардың рухани өмірі мен әлеуметтік құрылымы туралы мол мағлұмат береді.

Алтын адамның сипаттамасы

Киім мен әшекейлер

Алтын адамның киімі – зергерлік өнердің тамаша үлгісі. Киіміне төрт мыңнан астам

алтын әшекей тағылған, әрбір әшекей ерекше мәнге ие. Әшекейлерде жануарлардың бейнесі көп кездеседі. Бұғы, барыс, арқар, құс секілді аңдардың бейнелері сақтардың табиғатқа табынғанын көрсетеді.

Бас киімі ерекше үшкір пішінде жасалған. Бұл бас киімнің биіктігі шамамен 70 см-ге жетеді және оның үстіндегі әшекейлер күн сәулесін бейнелейтіндей жасалған. Бас киім сақ билеушілерінің құдайлық қасиеті бар деген сенімін білдіруі мүмкін.

Алтын адам киімінің әрбір бөлігі сәнділік қана емес, белгілі бір символиканы білдіреді. Мысалы, киімдегі қанатты барыс бейнесі күш пен ерліктің символы болса, бұғы мен арқар молшылық пен рухани құндылықтарды меңзейді.

Қару-жарағы

Қабірден табылған қарулар, соның ішінде қысқа қылыш (акинак), қанжар және жебелер, Алтын адамның жауынгер болғанын немесе әскери мәртебеге ие екенін дәлелдейді. Қарулар да алтынмен және түрлі ою-өрнектермен безендірілген. Бұл оның тек қарапайым жауынгер емес, жоғары дәрежелі адам болғанын көрсетеді.

Ыдыстар мен жазулар

Қабірден күміс пен қола ыдыстар табылған. Күміс тостағандардың бірінде ежелгі жазу болған. Бұл жазу әлі күнге дейін толық шешілмеген, бірақ ғалымдар оны сақтардың әліпбиіне немесе ерекше символикалық тілдеріне жатқызады. Жазу мазмұны – сақтардың білімді әрі мәдениеті жоғары халық болғанының дәлелі.

Алтын адамның тарихи және мәдени маңызы

Сақ өркениетінің көрінісі

Алтын адам – сақ мәдениетінің керемет айнасы. Сақтар ежелгі Қазақстан аумағында өмір сүрген көшпелі тайпалардың бірі болған. Олар жоғары деңгейдегі өнерді, металл өңдеу шеберлігін және рухани құндылықтарды меңгерген.

Алтын адамның киімі мен әшекейлерінен сақтардың дүниетанымын, олардың қоршаған әлеммен тығыз байланысын көруге болады. Олар жануарларды тек өмір сүру көзі ғана емес, қасиетті символдар ретінде де құрметтеген.

Қазақстанның символы

Алтын адам Қазақстанның мәдени-тарихи символына айналды. Оның бейнесі елдің тәуелсіздік алғаннан кейінгі ұлттық бірегейлікті танытатын маңызды элементтердің бірі болды. Алтын адамның бейнесі Қазақстанның ұлттық валютасында, елтаңбаларында және басқа да нышандарында көрініс тапты.

Зерттеулер мен ғылыми жаңалықтар

Алтын адам табылғаннан бері ғалымдар бұл жәдігерді жан-жақты зерттеуде. Археологтар мен тарихшылар сақтардың өмір салты, дүниетанымы және әлеуметтік құрылымы жайлы жаңа мәліметтер алуда. Алтын адамның жасалған уақыты сақтардың мәдениеті гүлденген дәуірге тура келеді.

Зерттеушілер бұл киімді жасауға көп еңбек пен шеберлік жұмсалғанын анықтады. Әрбір алтын әшекейді жасау үшін зергерлер озық техника мен шеберлікті қолданған. Бұл сақтар металл өңдеу өнерін жоғары деңгейде меңгергенін дәлелдейді.

Алтын адамның қазіргі рөлі және туристік маңызы

Бүгінгі таңда Алтын адам Қазақстанның туристік бренді ретінде кеңінен танымал. Оның көшірмелері Нұр-Сұлтан (қазіргі Астана), Алматы және басқа да қалалардағы музейлерде қойылған. Ал түпнұсқа алтын бұйымдары Алматыдағы ҚР Ұлттық музейінде сақтаулы.

Сонымен қатар, Алтын адамның тарихын танымал ету мақсатында Қазақстанда көптеген көрмелер мен іс-шаралар ұйымдастырылып келеді. Ол халықаралық деңгейде де танытылуда. Алтын адам әлемдік мәдени мұралар қатарынан орын алып, Қазақстанның бай тарихын әлемге паш етуде.

Қорытынды

Алтын адам – сақ дәуірінің тамаша мұрасы. Ол тек бір тарихи тұлғаның емес, бүкіл бір халықтың мәдениетін, рухани құндылықтарын, өнерін және шеберлігін бейнелейді. Оның табылуы Қазақстан тарихы үшін үлкен маңызға ие, себебі ол біздің ата-бабаларымыздың өркениетінің дамығанын дәлелдейді.

Қазіргі кезде Алтын адам – Қазақстанның ұлттық бірегейлігін, тәуелсіздігін және мәдени мұрасын айқындайтын басты символдардың бірі. Оның зерттелуі мен насихатталуы – келешек ұрпаққа бай тарихымызды жеткізудің маңызды құралы.

Алтын адам – уақыт пен кеңістіктің шекарасын жеңген ұлы мұра, ол әрқашан біздің халқымыздың мақтанышы болып қала береді.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.